

28. září – Den české státnosti

Kníže Václav jde do kostela. Je ráno, jitřní mše má zanedlouho začít. Je na návštěvě u svého mladšího bratra Boleslava a hřeje ho příjemná vzpomínka na včerejší hostinu, kterou pro něj přichystali. Nepřekvapí ho, když se najednou před ním Boleslav vynoří, doprovázen několika ozbrojenci; družina knížecího bratra přece obvykle doprovází, je to znak jeho urozenosti. Václav rozpřáhne náruč: „Díky ti, bratře, za ten včerejšek!“ Namísto objetí ale Boleslav vztekle odpoví, že teď má pro něj něco jiného, zpod pláště vytáhne meč a udeří bratra do hlavy. Zbraň zanechá ale jen krvavý šrám a Boleslav chystá druhou ránu. Ale Václav je silnější: vykroučí útočnickovi meč z ruky, srazí jej na zem a kupodivu mírnými slovy ho napomené. K Boleslavovu úžasu ho neudeří, ale vrátí mu meč a otočí se k odchodu. Na druhý útok si knížecí bratr už netroufne; koneckonců, má tu své ozbrojence. Václav už pak nemá na nic čas: možná se jen ohlédne, možná stačí udělat pár rychlých kroků ke kostelu. Boleslavovi vojáci třímají meče i kopí a jsou dobře vycvičení. Pod jejich údery Václav před kostelními vraty rychle umírá.

Tuto scénu (my jsme se přidrželi verze tzv. Kristiána) jako z akčního filmu líčí v různých podobách a variacích autoři středověkých i pozdějších legend. Mělo k ní dojít 28. září 935. Mezi historiky panuje dnes na tomto datu většinou shoda, i když existují i jiné názory. České dějiny toho období jsou plné nejasností, což je vzhledem k nedostatku seriózních historických pramenů pochopitelné. Nicméně s vysokou pravděpodobností Boleslav svého bratra skutečně zavraždil nebo dal zavraždit. Poté po něm nastoupil na knížecí stolec. Z dnešního pohledu je dost podivné, že uctívání zabitého bratra jako mučedníka započalo nejspíš ještě za jeho života a on tomu nejen nebránil, ale vznikající kult podporoval. Středověké myšlení se od dnešního prostě hodně lišilo.

K samotnému knížeti Václavovi máme dost málo jiných pramenů, jednoznačně převažují legendy – vypravování o životě svatých. Jejich účelem bylo podat příklad křesťanského života; nedivme se tedy, že si jejich autoři vůbec nelámali hlavu s tím, zda odpovídají životům skutečných lidí. Legendární Václav tak před námi defiluje jako spíše mnich než

kníže, vyrábí sám mešní víno, věnuje náboženským činnostem tolik času, že by vlastně ani neměl čas vládnout, ba dokonce odmítá rozsuzovat spory, což je u knížete 10. století dost nepředstavitelné.

Historický kníže Václav žil a vládl, o tom není sporu, a to i přesto, že se objevovaly snahy jeho existenci zpochybnit. Nicméně třeba teorie historika Závěše Kalandry z roku 1947 o tom, že Václav byl nějaké pohanské božstvo využitě později křesťanstvím, byla od svého počátku jen kuriozitou. Stejně tak víme, že Václav se snažil svoji zahraniční politikou chránit svoji zemi. Vytýkat mu, že platil saskému králi Jindřichu Ptáčníkovi poplatek za mír (*tributum pacis*), znamená nechápat politickou realitu 10. století. Takovýto poplatek platili mocnějším sousedům mnozí vládci.

Počátky Václavova kultu jako světce se objevují už od prvních let po jeho smrti. Ve 12. století už bylo jeho uctívání jako symbolu země velmi silné. Karel IV. na to navázal tím, že postavil Čechy pod jeho vládu a stanovil, že koruna českých králů bude spočívat navěky na lebce svatého Václava. Odtamtud může být zapůjčena pouze na korunovaci českého krále. Tímto gestem Karel IV. určil, že skutečným vládcem země je svatý Václav. V době reformace a protireformace ustoupil tento světec poněkud do pozadí: katolíci měli nové, modernější svaté a protestanti světce neuznávají vůbec. Ale když byl roku 1918 vyhlášen československý stát, stalo se to pod Václavovou sochou v Praze.

Od té doby se povědomí o svatém Václavovi jako patronu české země už nikdy neztratilo, navzdory nacismu a komunismu. Kdykoliv se v zemi něco opravdu vážného dělo, sbíhali se lidé k pražské soše tohoto knížete - a tím vlastně ke svému státu. Přestože se ve školním vyučování v době komunistické totality věnovalo všemu, co bylo s Václavem spojeno, jen minimum prostoru, v povědomí lidí žil zemský patron dál. Autor těchto řádek si vzpomíná, jak v listopadu 1989 při statisícové protikomunistické demonstraci lidé spontánně zpívali středověký svatováclavský chorál. Znali nejen slova, ale i nápěv! Ne, svatý Václav své Čechy nikdy neopustil.

Napsal: PhDr. Jiří Kálal